

8. Маценка С. П. «Міфологізація тіла в повісті Крісти Вольф «На власній шкурі»» /С. П. Маценка // Від бароко до постмодерна: Зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2006. – Вип. 10. – с. 111 – 116.
9. Маценка С. П. «Однозначність і багатозначність міфу в повісті «Кассандра» К. Вольф» /С. П. Маценка // Збірник на пошану проф. М. Гольберга. – Дрогобич: Вимір, 2002. – с.202 – 208.
10. Маценка С. П. «Поняття нарративного голосу» (на прикладі творів К. Вольф) /С. П. Маценка // Вікно в світ. – К.: Національна академія наук України, Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка, Незалежний центр наукових досліджень зарубіжної літератури в Україні, 2003. – №3. – с. 121 – 128.
11. Маценка С. П. «Спіраль як мисленнева фігура та метафора тексту» (на прикладі творчості К. Вольф) /С. П. Маценка // Наукові праці: Наук.-метод. журн. Філологія. – Миколаїв: Видавництво МДГУ імені П. Могили, 2006. – Т.59, вип.. 46. – с. 30 – 35.
12. Фіськова С. П. «Діалогічність оповіді в романі «Образи дитинства» К. Вольф» /С. П. Фіськова // Питання літературознавства: Наук. зб. – Чернівці: ЧДУ, 1998. – Вип. 5 (62). – с. 68 – 75.
13. Фіськова С. П. «Категорія пам'яті як сюжетно-формуючий компонент роману «Образи дитинства» К. Вольф» /С. П. Фіськова // Іноземна філологія: Міжвід. наук. зб. Львів: ЛДУ імені Івана Франка, 1993. – Вип. 105. – с. 143 – 152.
14. Фіськова С. П. «Метарівень у романі «Образи дитинства» К. Вольф» /С. П. Фіськова // Іноземна філологія: Міжвід. наук. зб. Львів: ЛДУ імені Івана Франка, 1996. – Вип. 109. – с. 143 – 152.
15. Фіськова С. П. «Трансформація часових планів у структурі роману «Образи дитинства» К. Вольф» /С. П. Фіськова // Іноземна філологія: Міжвід. наук. зб. Львів: ЛДУ імені Івана Франка, 1994. – Вип. 107. – с. 143 – 152.
16. Фіськова С. П. «Характер «конфлікту Боварі» у структурі жіночого образу за повістю «Роздуми про Крісту Т.» К. Вольф» /С. П. Фіськова// Іноземна філологія: Укр. наук. зб. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 1999. – Вип. 111. – с. 301 – 306.

Козак О.

ВПЛИВ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ НА НАВЧАЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНЯ

В учительському колективі існує своєрідне поняття «важких дітей». В той час, коли одні учні піддаються навчально-виховному впливу з боку учителів, інші чинять їм супротив. Недостатнє розкриття коренів цієї проблеми у сучасному вихованні дітей, незрозумілість того, у чому її безпосередня причина – у самому вихованцеві чи у середовищі, в якому він перебуває – становили **актуальність** нашого дослідження. **Мета і завдання** нашої статті – з'ясувати та обґрунтувати чинники впливу на поведінку учня, його ставлення до навчання та на формування його особистості, а також прослідкувати взаємозв'язок між сімейним вихованням і навчальною діяльністю учня, розвитком його особистості.

З метою встановлення взаємозв'язку між сімейним вихованням і навчальною діяльністю учня, було проаналізовано праці педагогів пов'язані з розвитком дитини в сім'ї і її впливу на формування особистості. Вагому частину нашого дослідження становить проведене анкетування серед учнів загальноосвітніх шкіл, щоб визначити основні закономірності і причини низької успішності дітей. Також здійснено опитування учителів, задля встановлення взаємозв'язку між результатами навчальної діяльності учня і його сім'єю.

Формуванню гармонійного розвитку особистості дитини, а також питанням сімейного виховання присвячені праці видатних педагогів Я. Коменського, А. Макаренка, В. Сухомлинського, К. Ушинського. Неабияке значення у дослідженні цієї теми займають розробки сучасників О. Бутенко, І. Доброгаєвої, В. Прийменко і О. Бондарчук.

Загальновідомо, що основну роль у вихованні дитини займає сім'я, оскільки вона є необхідною умовою гармонійного розвитку її особистості, здобування знань та різних умінь. У процесі формування особистості дитини сім'я і школа повинні впливати одночасно, задля цілісного становлення індивіда як особистості. В той час, коли перед школою поставлене завдання давати знання і формувати світогляд дитини, свідоме й відповідальне ставлення до дійсності, до виховання, яке відбувається в межах сім'ї, забезпечує життєвий практичний досвід і формує різного роду моральні якості дитини.

З метою з'ясувати залежність успішності учнів від загальної атмосфери в сім'ї було проведено опитування вчителів молодших, середніх і старших класів загальноосвітніх шкіл міста Тернополя.

В результаті опитування (Рис. 1.) та аналізу відповідей педагогів молодшої школи можна ствердити, що атмосфера в сім'ї, ставлення батьків один до одного і до дитини, контроль з боку

батьків за навчальною діяльністю, неухважність щодо їхніх шкільних і особистих проблем мають очевидний вплив на успішність дитини в навчальному процесі, її зосередженість, вміння подолати труднощі. Більшість опитаних учителів стверджують, що чим молодша дитина, тим більше на неї впливають недоліки сімейного виховання, що проявляється у небажанні вчитися, відмові виконувати завдання, супроводжується також розсіяністю і неухважністю дитини.

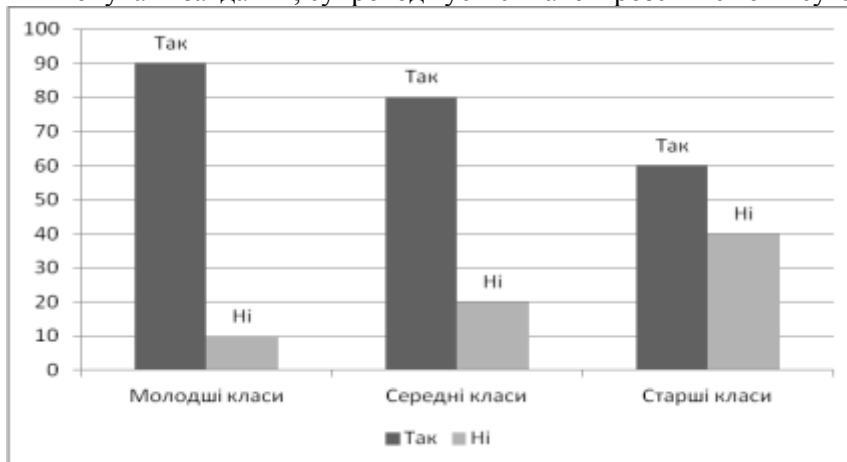


Рис. 1. Залежність успішності учня від стану в сім'ї

За словами А. Макаренка найкращі діти бувають у щасливих батьків [8]. Однак поняття «щасливої сім'ї» розуміється по-різному. До догляду за дитиною більшість відносять лише вирішення побутових проблем. Наявний дефіцит спілкування батьків і дітей в родинному середовищі. У багатьох сім'ях (48%) батьки приділяють спілкуванню зі своєю дитиною не більше п'яти годин на тиждень, тобто цього часу вистачає лише на те, щоб нагодувати та вдягти дитину [1, с. 7]. Тільки кожна третя сім'я вважає спілкування з дитиною такою ж необхідною справою, як й утримання дитини, і витрачає на це понад 10 годин на тиждень [1, с. 7]. Говорячи про велику роль сім'ї у вихованні дітей К. Ушинський підкреслював важливість доброзичливих взаємин між батьками й дітьми, взаємної поваги між ними, дружби, любові [9].

Батьки є прикладом для дитини, тому все, що відбувається у сім'ї відображається на формуванні дитини. А. Макаренко твердив: «Не думайте, що ви виховуєте дитину тільки тоді, коли з нею розмовляєте, навчаєте чи караєте її. Ви виховуєте її в кожен момент вашого життя, навіть тоді, коли вас немає вдома. Як ви одягаєтесь, як ви розмовляєте з іншими людьми і про інших людей, як ви радієте чи сумуєте, читаєте газету – все це має для дитини велике значення» [6; 7; 8]. Діти, які виховуються в неблагополучних родинах, більш схильні брати за взірць спосіб життя і поведінку, яку вони спостерігають вдома [1, с. 10]. Поведінку таких дітей характеризують постійні конфлікти з членами сім'ї, класом, учителями, відставання в навчанні [1, с. 10].

Для соціалізації, вміння і бажання здобувати знання в колективі важливим є склад сім'ї. Сприятливо на виховний процес впливають сім'ї, в яких декілька дітей [7, с. 338]. У великій сім'ї дитина звикає до колективу, набуває досвіду взаємного зв'язку [7, с. 338]. В Україні типовою є нуклеарна сім'я з невеликою кількістю дітей (52, 1 % з однією дитиною), із професійно зайнятими батьками, що підтримують здебільшого ділові контакти з родичами [2].

Дитина в батьках має бачити опору, тих, хто її підтримає, допоможе, а не кричатиме за певні труднощі і помилки. При проведенні анкетування серед учнів середніх загальноосвітніх шкіл міста Тернополя, на запитання «Що би ви змінили у поведінці батьків?» 20 % респондентів відповіли, що вони хотіли б, щоб батьки на них «менше кричали». Інші респонденти не продемонстрували потреби конкретних змін у поведінці чи ставленні батьків.

В. Сухомлинський радив пам'ятати про те, що дитина приходить до школи зі щирим бажанням старанно вчитися, але при появі труднощів у навчанні і покаранні з боку батьків і вчителів, її бажання вчитися зникає, вона озлоблюється і проти вчителя, і проти школи [12]. Успішність таких дітей у більшості випадків є низькою, а розумова праця ненависною.

Особливо негативно позначається на дитині неповна сім'я, що є поширеним явищем сьогодні, пов'язане з розлученнями, виїздом батьків за кордон [1, с. 8]. Відсоток сімей, в який

обоє батьків знаходяться за кордоном і не беруть активної участі у вихованні дитини, є доволі значним. За результатами опитування учителів виявлено, що успішність в навчанні таких дітей коливається від низької до середньої, але високої не спостерігається. Проблема еміграції батьків, що негативно позначається на процесі виховання дитини, стала особливо актуальною за останні 20 років.

Аналогічно негативний вплив має розлучення. Якщо батьки по-справжньому люблять своїх дітей, хочуть їх виховати якнайкраще, вони намагатимуться і свої взаємні незгоди не доводити до розриву і не ставити дітей у найскрутніше становище [6, с. 339]. При розлученні діти почуваються замкненими, ображеними, відмовляються від роботи в групах, легко ідуть на конфлікти; у них спостерігається певна недовіра до оточуючих, небажання висловлювати свої думки [4, с. 59].

Аналізуючи досвід сімейного виховання, А. Макаренко дійшов висновку: багато хто з батьків не розуміє значення свого авторитету для дітей [3, с. 36]. Серед основних видів авторитету розрізняють такі [3, с. 36]:

1. Авторитет пригноблення. При цьому діти виростають або затурканими, безпорадними, відплачуючи за пригноблене дитинство.

2. Авторитет чванства, коли батьки зарозумілі у ставленні до інших. Діти часто виростають хвалькуватими, не вміють критично ставитися до своєї поведінки.

3. Авторитет підкупу, коли слухняність купується. Дитина привчена до отримання вигоди, «викручуватися». На думку А. Макаренка це найбільш аморальний вид авторитету.

Справжній авторитет ґрунтується на любові, повазі до особистості дитини в поєднанні з високою вимогливістю до неї [3, с. 36].

Отже, очевидно, що для дитини батьки мають бути надійною опорою й підтримкою. Неадекватна реакція на певні поразки, негаразди дитини, зовсім не слугує стимулом для неї, а навпаки позбавляє бажання до самовдосконалення, в тому числі й досягнення певних результатів у навчанні.

Від байдужості до дитини іншою крайністю є надмірний контроль. Наслідком того, що великий відсоток сімей в Україні виховують лише одну дитину, є домінуюча гіперпротекція. Підліток – в центрі уваги батьків, які віддають йому масу сил і часу, в той же час позбавляють його самостійності, ставлячи численні обмеження і заборони [5, с. 4]. Батьки не завжди поспішають заохочувати незалежність дитини [10]. Наслідком цього є своєрідна безпорадність і неготовність до самостійного життя.

За словами А. Макаренка, безмірна свобода для дитини є згубною, однак не можна залишати дитину без простору для своєї ініціативи й кмітливості [7, с.451]. Надмірна турбота викликає пасивність характеру, безініціативність. Чи переважатиме у дитини ініціативність значною мірою залежить від того, як батьки ставляться до її волевиявлення, визначають і задовольняють її право на допитливість, фантазію, творчість [3, с. 33].

Причиною труднощів у навчанні можуть бути крайнощі виховного процесу, які чітко проглядаються у різних стилях виховання батьками дітей. Психолог Д. Баумринд виділив основні стилі виховання в сім'ї: авторитарний, опікувальний, потуральний, хаотичний, демократичний, кожен з яких впливає на дитину по-іншому [11, с.52 - 54]:

Авторитарний стиль виховання характеризується тим, що батьки виховують у дитини почуття відповідальності, але надмірні вимоги сприяють тому, що досягнення успіху стає основною метою, в той час, коли духовна сфера дитини страждає.

Опікувальний стиль виховання призводить до невпевненості дитини у своїх силах, постійне очікування невдачі.

Потуральний стиль виховання сприяє виникненню негативного ставлення до навчання.

Хаотичний стиль виховання характеризується непередбачуваними змінами батьківських реакцій, спричиняючи неадекватну самооцінку, невпевненість у собі, підвищену тривожність.

Демократичний стиль виховання є оптимальним для практики сімейного виховання, характеризується високим рівнем вербального спілкування між дітьми і батьками, урахуванням їхньої думки, готовністю прийти на допомогу дітям, одночасно з вірою в їхню самостійну діяльність, адекватним батьківським контролем [3, с. 36]. Успішність таких дітей в школі і рівень адаптації є високими.

Висновки. Отже, визначальну роль у вихованні сучасних дітей відіграють батьки, а відносини з ними в українських сім'ях значно впливають на гармонійність чи, навпаки, проблемність розвитку особистості дитини, її навчальну успішність. Зокрема, як засвідчили відповіді респондентів – учителів та учнів шкіл – пасивність батьків, відсутність їхньої допомоги і підтримки, або ж надмірний контроль з іншого боку, неповна сім'я здійснюють негативний вплив на дитину. Внутрішня сімейна атмосфера, віра батьків у сили власної дитини, любов і підтримка є необхідною основою гармонійного розвитку дитини й успішності на уроках. Зважаючи на наявність зазначених проблем у стосунках між батьками й дітьми, впливу різного роду труднощів на навчальну діяльність учнів у школі, **перспективи подальших досліджень** з проблематики сімейного виховання дітей вбачаємо у пошуку практичних рішень та актуальних способів вдосконалення методів виховання дітей у сучасній українській сім'ї.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Батьки і діти: соціальне самопочуття дітей в українських сім'ях / укр.. ін. – т соц. досліджень, ін. – т дитинства. – к. : ЛОГОС, 2000. – 92с.
2. Батьків не обирають . . . : Проблеми відповідального батьківства в сучасній Україні / За ред. Ю. М. Якубової та ін.. – К. : АЛД, 1997.
3. Бондарчук, О. І. Психологія сім'ї : курс лекцій / О. І. Бондарчук. – К. : МАУП, 2001. – 96с.
4. Ваштерштейн Дж. Келли Последствия развода родителей : переживания ребенка в период поздней латентности. М., 1990. – С. 365
5. Визначення типів неадекватного сімейного виховання у підлітків в роботі центрів соціальних служб для молоді. Вип. 2. – Т. : Лілея, 1995. – 18с.
6. Макаренко, А. Книга для родителей / А. Макаренко. – 6-е узд. – М. : УЧПЕДГИЗ, 1956. 358с.
7. Макаренко, А Книга для батьків / А. Макаренко. – том 4.: Київ 1954р. – ст.. 521.
8. Макаренко А. С. Методика виховної роботи /А.С. Макаренко. – К. : Рад. шк., 1990. – 366с.
9. Педагогічні ідеї К. Д. Ушинського : [зб. статей]. – К. : ВИЦА ШК., 1979. – 339с.
10. Перну, Л. Я воспитываю ребенка [текст] : практические советы / Л. Перну. – М. : Панорама, 1992. 63с.
11. Прийменко, В. Вплив сім'ї на успішне навчання дитини / В. Прийменко // Початкова школа. – 2006. – №3. – С. 52-55. – Школа і родина.
12. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. – К. : Рад. школа, 1972. – 243с.